

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Програма
атестаційного екзамену з філософії
для студентів спеціальності 033 «Філософія»
освітні програми «Філософія», «Європейські студії»

Затверджено на засіданні Вченої ради
філософського факультету
Харківського національного
університету імені В.Н. Каразіна
протокол № 9 від 26 квітня 2024 р.

Голова Вченої ради філософського факультету

Іван КАРПЕНКО

Харків 2024

Антична філософія.

Проблема історичного походження філософії. Пошук «архе» як загальний мотив філософії досократиків. Антропологічна проблематика у філософії ранньої античності (старші софісти, Сократ). Основні онтологічні концепції античної філософії (Парменід, Геракліт, Демокріт, Платон, Арістотель). Сутність мудрості, природа знання за Платоном і Арістотелем. Досконала держава як втілення справедливості (за Платоном і Арістотелем). Філософія як мистецтво життя (образ належного існування у кініків, кіренаїків, стоїків, епікурейців, скептиків). Філософія як тотальна світоглядна система (за вченням неоплатоніків).

Філософія Середньовіччя і Відродження.

Специфіка та періодизація середньовічної філософії. Антична критика християнства і християнська критика античності. Проблема співвідношення розуму й віри у середньовічній філософії. Ключові проблеми і представники філософії Ренесансу. Гуманізм як специфічна форма філософування в добу Відродження.

Філософія доби Нового часу.

Проблема методу у філософії Нового часу. Раціоналізм Р. Декарта. Емпіризм Ф. Бекона. Скептицизм Д. Г'юма.

Німецька класична філософія.

Критична філософія І. Канта. Філософія знання І.Г. Фіхте та Й.В.Ф. Шеллінга. Філософська система Г.В.Ф. Гегеля.

Вітчизняна філософія.

Становлення, основні етапи розвитку української філософської думки. Філософія Г.С. Сковороди. Університетська філософія в Україні XIX ст.

Некласична філософія. Сучасна філософія.

Класика, некласичний зсув і сучасність у філософії: умови розрізнення. Основні представники і проблеми некласичної філософії. Позитивістська й аналітична традиція у філософії. Неопозитивізм, постпозитивізм та сучасна епістемологія. Феноменологічна традиція в сучасній філософії. Феноменологічна редукція як метод. Проблема інтерсуб'єктивності. Фундаментальна онтологія М. Гайдеггера. Філософська герменевтика: головні засади та концепти. Філософська традиція екзистенціалізму. Структуралізм, постструктуралізм і постмодернізм. Структуралізм як методологія і філософський напрямок. Трансформація образу суб'єкта у сучасній філософії. Деконструктивний проект.

Філософська антропологія

Віхи розвитку філософії душі. Філософія людини: тематика та головні концепції. Філософська антропологія як специфічний філософський напрямок. Проблема людини в античній філософії. Проблема людини в сучасній філософії. Антропологічна аксіологія.

Філософія науки

Специфіка наукового пізнання. Наукова раціональність і методологія наукового пізнання. Наукові парадигми і наукові революції.

Соціальна та комунікативна філософія

Комунікативна дія як засіб соціальної інтеграції. Дискурсивне обґрунтування моральних норм. Система й життєвий світ у комунікативній теорії суспільства. Теорія постіндустріального суспільства. «Другий модерн», «постмодерн» та їх відношення до модерну.

Етика

Античне походження філософської етики. Диспозиція етики та моралі. Психоаналітична етика. Постмодерні етичні стратегії. Розуміння зла в сучасній етиці.

Естетика

Місце естетики в системі філософських наук. «Художній образ» як філософсько-естетична категорія. Поняття «естетичний ідеал». Символ і алегорія як форми культури. «Логос» та «естезіс» як засади античного філософського мислення. «Аполоновське» і «діонісійське» начала в структурі античної свідомості. «Естетика» Г.В.Ф. Гегеля. «Філософія мистецтва» Шеллінга.

Література

- Історія філософії України. Хрестоматія.* К., 1993.
- Кант І.* Критика чистого розуму. К., 2000. 500 с.
- Кант І.* Критика практичного розуму. К., 2004. 240 с.
- Мак'явеллі Н.* Флорентійські хроніки. Державець. К., 2001. – 492 с.
- Ніцше Ф.* По той бік добра і зла (Прелюдія до філософії майбутнього). Генеалогія моралі. Львів, 2002. 320 с.
- Платон.* Держава. К., 2001. – 356 с.
- Платон.* Діалоги. К., 2001. – 394 с.
- Сковорода Г.* Твори. У 2-х т. К., 1994.
- Горський В.С.* Історія української філософії. Курс лекцій. К., 1996.
- Рассел Б.* Історія західної філософії. К., 2001. 760 с.
- Ведров О.І.* Науки про суспільство і соціальний прогрес. К., 2014. 339 с.
- Після філософії: кінець чи трансформація?* / пер. з англ. К., 2000. 432 с.
- Рюс Ж.* Поступ сучасних ідей. Панорама новітньої науки. К., 1998. 669 с.
- Ушкалов Л.В., Марченко О.М.* Нариси з філософії Григорія Сковороди. Х., 1993.
- Ушкалов Л.В.* Українське барокове богомислення. Сім етюдів про Григорія Сковороду. Х., 2001.
- Філософська антропологія: словник. Видання 2-е, доповнене та перероблене. / За ред. Н.В. Хамітова. К., 2014. 472 с.
- Хамітов Н.В. Філософська антропологія. Актуальні проблеми. К.: КНТ, 2018.
- Чижевський Д.* Нариси з історії філософії на Україні. К., 1992.
- Малахов В. А. Етика. Курс лекцій. К., 2006.
- Тофтул М. Г. Сучасний словник з етики. Житомир, 2014.
- Видищенко В. М. Етика. Суми, 2007.
- Sterba James P. What is Ethics? Wiley, 2020.
- Nys T., & Wijze S. de. The Routledge Handbook of the Philosophy of Evil. L. & N. Y., 2019.
- Аверинцев С. С. Символ // Аверинцев С. С. Софія-Логос: словарь. – К.: Дух і літера, 2001. – С. 155–161.
- Адорно Т. Теорія естетики. – К.: Основи, 2002. – 518 с.
- Ледницький Д. Дуалізм аполлонійського та діонісійського начал у творчості Ф. Ніцше // Магістеріум. – 2000. – Вип. 3. – С. 63–68.
- Мізіна Л. Становлення ідеї самоцільності мистецтва в історії естетичної думки // Науковий вісник Волинського держ. ун-та. ім. Л. Українки. – Луцьк.: Волинськ. держ. ун-т, 2004. – Вип. 2. – С. 141–145.
- Мізіна Л. Методологічні межі епістемології мистецтва // Актуальні філософські та культурологічні проблеми сучасності. – К.: Київ. Держ. лінгв. ун-т, 2004. – Вип. 13. – С. 56–61.
- Орлова Т. Художній образ // Філософ. енцикл. словник. / Гол. ред. В. І Шинкарук. – К.: Ін-т. філософії ім. Г. С. Сковороди, 2002. – С. 702.
- Павлишин Л. Фрідріх Ніцше про аполлонійсько – діонісійське начало // Наукові записки Тернопільського нац. пед. ун-ту. – Серія: Філософія, 2008. – Вип. 16. – С. 44–49.
- Кун Т.* Структура наукових революцій. К. : Port-Royal, 2001. 228 с.
- Тоффлер Е.* Третя хвиля. К.: Видавничий дім «Всесвіт», 2000. 480 с.

Ведров О.І. *Науки про суспільство і соціальний прогрес*. К.: Стілос, 2014. 339 с.
 Філософська антропологія: словник. Видання 2-е, доповнене та перероблене. / За ред. Н.В. Хамітова. К.: КНТ, 2014. 472 с.

Зразок білету

1. Філософія доби Нового часу.
2. Античне походження філософської етики.
2. Система й життєвий світ у комунікативній теорії суспільства.

Критерії оцінювання

Основними критеріями оцінювання є:

- знання та використання філософських першоджерел, різних теоретичних та наукових підходів, філософських шкіл для аналізу актуальних проблем філософії;
- знання фактографічного матеріалу історії філософії;
- повнота відповіді, використання вітчизняної й іноземної фахової літератури для висвітлення екзаменаційних питань;
- творчий характер аналізу й узагальнення різних філософських підходів, фактичних даних на основі сучасних методів і наукових досягнень;
- навички лаконічного, чіткого, логічного, послідовного та грамотного викладу матеріалу, формулювання власних висновків;
- уміння вести полеміку з теоретичних і практичних питань філософії, історії філософії, уміння проілюструвати теоретичні положення відповідними прикладами;

Екзаменаційний білет складається з трьох питань, які охоплюють теоретичний матеріал з філософської проблематики. Кожне питання оцінюється за наступною системою балів:

100 - 90	студент продемонстрував глибоке знання змісту екзаменаційного питання, вільне оперування філософськими категоріями, провів глибокий філософський аналіз означеної проблеми; глибоко і всебічно висвітлені знання з філософії, основних положень філософських першоджерел та рекомендованої літератури; відповідь повністю репрезентує певну філософську проблему, опираючись на вітчизняну та іноземну фахову літературу; здійснено аналіз різних точок зору щодо означеної проблематики, представлено самостійне та обґрунтоване бачення її сутності як творче переосмислення набутих знань; відповідь побудована лаконічно, чітко, логічно та послідовно з формулюванням власних висновків; відповідь містить співставлення різних підходів до вирішення певної проблеми, критичний їх аналіз; відповідь написана грамотно та демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок
89 - 70	студент продемонстрував знання змісту екзаменаційного питання, оперування основними філософськими категоріями, аргументовано виклав означену проблему; в цілому висвітлено знання з філософії, основних положень філософських першоджерел та рекомендованої літератури; відповідь репрезентує певну філософську проблему, але посилання на вітчизняну та іноземну фахову літературу не є достатніми;

	<p>здійснено аналіз різних точок зору щодо означеної проблематики, представлено самостійне бачення її сутності;</p> <p>відповідь побудована лаконічно та послідовно, проте допущені певні неточності та похибки у логіці викладу матеріалу, власні висновки не завжди обґрунтовані;</p> <p>відповідь містить співставлення різних підходів до вирішення певної проблеми;</p> <p>відповідь написана грамотно з використанням філософської фахової лексики.</p>
69 - 50	<p>студент продемонстрував певне знання змісту екзаменаційного питання, виклавши основні положення означеної проблеми;</p> <p>висвітлені знання з філософії, основних положень філософських першоджерел та рекомендованої літератури є фрагментарними та не завжди точними;</p> <p>відповідь побудована навколо певної філософської проблеми, але посилання на вітчизняну та іноземну фахову літературу майже відсутні;</p> <p>здійснено поверхневий аналіз різних точок зору щодо означеної проблематики;</p> <p>відповідь є недостатньо послідовною, допущені певні неточності та похибки у логіці викладу матеріалу, власні висновки відсутні;</p> <p>відповідь, в цілому, написана грамотно.</p>
49 - 30	<p>студент продемонстрував роздуми з екзаменаційного питання, відсутність знань основних філософських категорій;</p> <p>відповідь містить певні уявлення з філософії, основних положень філософських першоджерел та рекомендованої літератури;</p> <p>посилання на вітчизняну та іноземну фахову літературу відсутні;</p> <p>відсутній аналіз різних точок зору щодо означеної проблематики;</p> <p>відповідь є фрагментарною, допущені значні неточності та похибки у логіці викладу матеріалу, власні висновки відсутні;</p> <p>відповідь написана з помилками.</p>
29 - 1	<p>студент продемонстрував відсутність знань з екзаменаційного питання, основних філософських категорій;</p> <p>відповідь містить певні уявлення з філософії, основних положень філософських першоджерел та рекомендованої літератури;</p> <p>посилання на вітчизняну та іноземну фахову літературу відсутні;</p> <p>відсутній аналіз різних точок зору щодо означеної проблематики;</p> <p>відповідь є фрагментарною, відсутні логіка викладу матеріалу та власні висновки;</p> <p>відповідь написана з багатьма помилками.</p>
0 балів	відповідь відсутня

При визначенні оцінки підсумовується загальна кількість балів, отриманих за відповіді на три питання екзаменаційного білету та ділиться на число питань. Таким чином визначається середній бал за відповідь за 100-бальною шкалою (із заокругленням до цілого числа).